

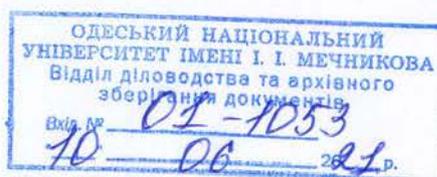
Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.051.012 Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова
доктору юридичних наук, професору
Степановій Т. В.
65058, м. Одеса, Французький бульвар 24/26

ВІДГУК

офіційного опонента *Захарової Олени Семенівни*, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного процесу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка на дисертацію

Коч Олени Володимирівни «Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: теоретико-прикладні засади», поданої до захисту в спеціалізовану вчену раду 41.051.012 Одеського національного університету імені І. І. Мечникова на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Надання переваги вирішенню спорів у справах з іноземним елементом в арбітражному порядку стало загальною світовою тенденцією. Арбітраж, на відміну від державних судів, зарекомендував себе як нейтральний, неупереджений інститут, що дозволяє уникнути національних правових систем, державного контролю та пов'язаної із цим публічності та обтяжливих державних процедур, що притаманні більшості юрисдикцій у світі. Ефективність арбітражу забезпечується вимогами Нью-Йоркської конвенції 1958 року, що зобов'язує 168 держав-учасниць визнавати та забезпечувати примусове виконання іноземних арбітражних рішень. Поряд з цим, механізм визнання та звернення до виконання арбітражних рішень підлягає визначенню та застосуванню на національному рівні. Вказане зумовлює актуальність дослідження таких механізмів у окремих державах та визначення доцільності уніфікації такого механізму на міжнародному рівні, чому присвячено дисертаційне дослідження О. В. Коч.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлене дослідження має міждисциплінарний характер. Дисертант розглядає порядок визнання та виконання іноземних арбітражних рішень як заключну стадію арбітражного розгляду у контексті міжнародного приватного права та, поряд з цим, як механізм що регулюється та застосовується відповідно до норм цивільного процесуального права певної юрисдикції.

Дисертантом належно сформульовано мету і наукові завдання дослідження, їх формулювання та послідовність дозволили розкрити основний зміст представленої теми.

Методологічна основа дослідження забезпечила успішне виконання завдань, поставлених для досягнення мети дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості, що забезпечено завдяки опрацюванню дисертантом широкого обсягу емпіричного матеріалу. Звертає на себе увагу комплексний компаративний характер дисертаційного дослідження О. В. Коч, в основі якого покладено аналіз нормативно-правового регулювання, судової практики та доктрини понад 120 держав, до цього моменту маловідомі вітчизняній науці. Обробці значного масиву емпіричних матеріалів та проведенню аналізу судових практик сприяли навички дисертанта як практикуючого адвоката. Дослідженню іноземних судових реєстрів та нормативно-правових баз сприяло здобуття О. В. Коч кваліфікації з міжнародного регуляторного комплаєнсу.

Теоретичну основу висновків, сформованих в результаті дисертаційного дослідження, склали наукові праці відомих вітчизняних та іноземних вчених у галузях цивільного процесуального права та міжнародного приватного права. Джерельна база роботи включає 466 найменувань.

У дисертаційному дослідженні здійснено аналіз наукових концепцій, теорій, їх співвідношення та, тим самим, всебічно продемонстровано наукову

дискусію. Дисертант формує власне ставлення щодо наукових дискусій та обґрунтовує власні позиції. Сформована авторська концепція щодо окреслених у дисертації питань констатує теоретичне значення отриманих результатів, а також можливість їх подальшого опрацювання у теорії цивільного процесуального права та міжнародного приватного права. Особливу увагу привертають висновки, що арбітраж є автономним та делокалізованим транснаціональним інститутом та арбітражні рішення виникають та існують у транснаціональному середовищі. Вказаним висновкам автора передувало дослідження дискусії, що представлена науковцями Англії, Франції, Нідерландів та США щодо природи арбітражу як делокалізованого або територіального інституту.

Вірогідність і наукова новизна одержаних результатів.

Представлене дисертаційне дослідження є першим комплексним дослідженням проблем визнання та надання дозволу на виконання іноземних арбітражних рішень у вітчизняній науці. О. В. Коч представляє у роботі аналіз: питань становлення арбітражу; теорій арбітражу; нормативно-правового оформлення порядку визнання та надання дозволу на виконання іноземних арбітражних рішень; неарбітрабільності як однієї з підстав для відмови у визнанні та виконанні арбітражних рішень; процесуальних аспектів порядку визнання та виконання іноземних арбітражних рішень у різних юрисдикціях; проблем визнання та виконання скасованих арбітражних рішень; формування та реалізації порядку визнання та виконання арбітражних рішень в Україні.

Аналіз змісту дисертації дозволив встановити відсутність текстових запозичень без посилання на джерело (плагіату). Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено.

Практичне значення роботи зумовлене актуальністю, новизною та висновками дослідження. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальших досліджень проблем визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, удосконалення законодавства про

міжнародне приватне право та цивільний процес. Основні положення дисертації можуть бути корисними при підготовці навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів зі спеціальностей «право» та «міжнародне право», при викладанні спеціальних курсів «Міжнародне приватне право», «Міжнародний арбітраж», «Цивільне процесуальне право» у вищих навчальних закладах, а також при розробці навчальних програм і спеціалізованих курсів освітніми, науковими та професійними установами, що здійснюють підготовку та підвищення кваліфікації суддів, адвокатів, арбітрів. Заслуговує на увагу пропозиція О. В. Коч щодо впровадження вищих навчальних закладах України бакалаврських та магістерських освітньо-кваліфікаційних програм із «Міжнародного арбітражу», наслідуючи успішний досвід університетів Манчестеру, Маямі, Стокгольму, Королівського Коледжу у Лондоні, університету королеви Марії у Лондоні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Виражена структурованість дисертації О. В. Коч відповідає комплексному характеру роботи, сприяє виконанню завдань та досягненню визначеної мети, забезпечує повне розкриття теми. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що діляться на підрозділи та пункти, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура забезпечує чіткий, послідовний та виважений виклад матеріалу та дозволяє автору зосередити увагу на окремих елементах механізму визнання та виконання арбітражних рішень, всебічно висвітлити значене коло актуальних питань.

В першому розділі «Еволюція міжнародного арбітражу як способу вирішення спорів у сфері приватноправових відносин» О. В. Коч аналізує практики взаємодії міжнародного арбітражу та національних судів, розглядає наукову дискусію щодо правової природи арбітражу. З цією метою автор вперше вводить до української історіографії роботи низки іноземних фахівців. Цікавим вдається висновок, що суперечлива природа арбітражу як територіального або делокалізованого інституту визначає паралельний

розвиток імперативних національних та диспозитивних транснаціональних підходів до застосування механізму визнання та виконання арбітражних рішень, який сформований дисертантом з огляду на аналіз теорій позитивізму та юснатуралізму при дослідженні генезису механізму визнання та виконання арбітражних рішень.

Другий розділ «Теоретичні питання механізму визнання та виконання іноземних арбітражних рішень» присвячено аналізу понятійно-категоріального апарату, правових інструментів механізму визнання та виконання арбітражних рішень. Цікавим є висновок автора, що проблема застосування підстав для відмови у визнанні та виконання арбітражних рішень зумовлена дискусією навколо «*may*» v. «*ne seront ... que si*» – англійського «може» проти французького «має», тобто визначення імперативного або диспозитивного порядку застосування таких підстав.

Окрему увагу О. В. Коч приділяє дослідженню проблем визначення арбітрабільності спорів, предметний розгляд яких дисертант продовжує у третьому розділі роботи. Заслуговує на підтримку висновок автора, що проарбітражною є практика поступового переходу від неарбітрабільності до арбітрабільності шляхом розширення сфери арбітрабільності від комерційних відносин до всіх договірних, у тому числі тих, що можуть бути виокремлені із неарбітрабільних спорів, впровадження спеціальних умов арбітрабільності щодо предметів, що традиційно розцінювались, як неарбітрабільні.

В третьому розділі «Механізм визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: варіації та девіації у юрисдикційних практиках» дисертант досліджує процесуальні аспекти механізму визнання та виконання арбітражних рішень, такі як строки розгляду справ державними судами, особливості визначення підсудності справ даної категорії, порядок подання та зміст заяви до суду, допустимість перегляду судових рішень у апеляційній та касаційній інстанціях, розмір та порядок розрахунку судових витрат, тощо. У цьому розділі О. В. Коч вперше у вітчизняній науці здійснює аналіз проблем

визнання та виконання арбітражних рішень у разі скасування арбітражного рішення у країні його винесення. Автор розглядає складні питання конкуренції права та залежності рішень державних судів різних юрисдикцій. Дисертант презентує комплексний аналіз судової практики різних юрисдикцій з цього питання.

У четвертому розділі «Імплементация механізму визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні» О. В. Коч аналізує проблеми, що стали предметом дослідження в Україні, та застосовує висновки та пропозиції, сформульовані у попередніх розділах, до української правової системи. Автор здійснює ґрунтовний аналіз судової практики України у справах про визнання та надання дозволу на виконання іноземних арбітражних рішень, який вперше у вітчизняній науці та практиці представлено в вигляді Довідника, що включає 547 судових рішень за 2015–2020 рр. у 6 таблицях та у 75 графіках.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Дисертація О. В. Коч підготовлена на високому науково-теоретичному рівні. Поряд з цим, новизна, залучення до дослідження численних проблемних питань, що мають складний характер та щодо яких відсутня узгодженість як на міжнародному рівні, так і поміж провідних наукових шкіл права у світі, зумовлюють низку дискусій з автором:

1) Автор формує висновок про те, що сучасний розвиток арбітражу демонструє, що формування поодиноких національних практик, сприятливих до арбітражу, є загрозовим, виходячи з транснаціональних позицій (п.5 Висновків). У цьому контексті цікаво, чи зміниться думка автора, якщо виходити з позицій міжнародної спільноти, конкретної держави, або іноземного інвестора?

2) У третьому розділі дисертант звертає увагу на ризики затягування судового розгляду справ про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень і обтяження сторін безпідставними, з міжнародної точки зору, вимогами щодо надання додаткових доказів у таких справах. Чи можна

допускати, що у певних справах або у певних державах більш тривалий та ретельний судовий розгляд є виправданим та перешкоджає зловживанням та правопорушенням, з огляду на різний рівень правової культури у юрисдикціях?

3) Автор звертає увагу на проблему впливу економічних санкції на процес визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. Дисертант зазначає, що судова практика України з підсанкційним елементом на цей час лише формується, зокрема, відсутня узгоджена думка щодо тимчасового характеру дії санкцій або визнання санкцій обставиною форс-мажору. Як, на думку автора, мають бути вирішені зазначені питання в Україні? Враховуючи формування санкційного законодавства в Україні, чи вважає дисертант доцільним впровадження спеціальних режимів арбітражного розгляду справ із санкційним елементом або впровадження спеціальних вимог до визнання та виконання арбітражних рішень у справах із санкційним елементом?

Вказані зауваження та дискусійні положення не ставлять під сумнів теоретичну та практичну цінність дисертаційного дослідження О. В. Коч, а також високу оцінку рівня його виконання.

Висновок. Аналіз дисертації та наукових праць О. В. Коч засвідчив актуальність та новизну роботи. Поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання вирішені. Набуті результати є аргументованими та достовірними, мають теоретичне значення та практичну цінність і можуть бути використані в науковій та практичній діяльності.

Дисертація О. В. Коч «Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: теоретико-прикладні засади» є самостійною науковою працею, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №261 від

23 березня 2016 року (зі змінами та доповненнями), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року. Автор дисертації, Коч Олена Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» зі спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –

к.ю.н. юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного процесу
Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

О. С. Захарова

ПІСЬМО ЗАСІДАЧОУ
ВЧЕННЯ СЕКРЕТАР НДЦ
КАРАУЛЬНА Н. В.
04.06.2016

